

# Vluchtig en snel vooruitgaan

AUTEUR MIRJAM FOKKEMA

Afgelopen zomer ontstond er ophef over de kruisigingscène van popdiva Madonna. In haar 'Confessions'-tournee liet ze zich met een doornenkrans op haar hoofd aan een kruis hangen. Voor de jongeren van de Staatskundig Gereformeerde Partij (SGP) was dit aanleiding om minister van justitie Donner te vragen deze godslasterlijke vertoning te verbieden. Voor hen is de kruisiging van Jezus sterk verbonden met het martelaarschap dat hij doorstond. Deze gebeurtenis wordt binnen het christendom veelal geïnterpreteerd als het opkomen voor kwetsbaren. Door dit symbool in haar show toe te passen wordt het verschil tussen Madonna als beroemdheid en de functie van martelaar op scherp gesteld.

In het boek 'Liquid Life' (2005) van socioloog Zygmunt Bauman wordt de rol die beide metaforen spelen, gebruikt om de verhoudingen in de samenleving te beschrijven. Volgens hem bestaan personen die hun eigen leven opofferen zonder dat het hen iets oplevert niet meer, en is het streven om alles uit het aardse leven te halen steeds gebruikelijker. Madonna is in veel opzichten een treffende illustratie van het 'vloeibare' leven dat door Bauman wordt beschreven. Was ze eerst een rebel met controversiële seksuele uitlatingen, en tegelijkertijd een kabbala-aanhangster en popkoningin, nu is ze de vrouw die het onrecht in de wereld bestrijdt. Verandering van imago en uiterlijk staan in haar carrière centraal en in die zin is ze tevens een symbool van de huidige consumptiemaatschappij. Beroemdheden leiden een leven waarin alles kan en ook alles uit het leven gehaald moet worden. In het mobiele tijdperk willen mensen vooral niet afhankelijk zijn van één plek en vaste relaties. Iets nieuws beginnen met de uitdaging van het vergeten en vervangen van het oude, lijkt het motto in de 'liquid modernity'. Sven Kesselring onderbouwt deze gedachte in zijn artikel in dit themanummer (vanaf pagina 26) door het aanhalen van gesprekken met mobiele personen.

In de moderne vluchtige samenleving bestaan geen routines doordat de omstandig-

heden waarin sociale interactie tot stand komt constant aan verandering onderhevig zijn. Zygmunt Bauman presenteert met 'Liquid Life' de manier waarop mensen tegenwoordig hun leven vormgeven, en hij laat zien dat de wisselwerking tussen de invulling van persoonlijke levens en de ontwikkeling van de samenleving van groot belang is. Deze twee abstractieniveaus worden in alle hoofdstukken van zijn boek gehanteerd.

## In analyses van de vluchtige wereld staat de 'kiezende mens' centraal.

Hierdoor wordt Baumans structurele verhaal omkleed met herkenbare voorbeelden op het niveau van het dagelijkse leven. Kinderen worden naar zijn idee al vroeg bevuild met de principes van het marktdenken. In het onderwijs en de opvoeding staat presteren voorop, en al op jonge leeftijd zijn rationele calculerende afwegingen bepalend voor de keuzes die kinderen maken.

Na een cynische opening over de absurditeit van de consumptiemaatschappij gaat Bauman in op de 'global elite' die het eigen ik vooropstelt als het ultieme vrijheidsideaal, maar ondertussen een afhankelijke positie heeft gecreëerd voor de hele maatschappij. Voor dit verschijnsel schuift hij de term 'homo eligens', de 'kiezende mens', naar voren als uitgangspunt voor het verklaren van sociale interactie. In een recensie van dit boek in NRC Handelsblad wordt de introductie van deze kiezende mens als een aanvulling op de huidige onderzoeksmethoden gezien. Als werk en relaties met familie en vrienden zo vluchtig en snel voorbijgaan, zou het stabiele gezin namelijk niet meer als uitgangspunt genomen kunnen worden. Toch blijft het volgens mij moeilijk om op basis van deze principes onderzoek uit te voeren. Waar is het begin en waar is het einde?

Waarschijnlijk is dit ook een van de redenen waarom zijn boeken zo weinig gebruikt

worden in de academische vorming. Zijn beeldende verhaal zou voor studenten een verademing betekenen na lange uiteenzettingen op basis van statistische gegevens, zoals bijvoorbeeld in het Utrechtse geografie en planologie onderwijs veelal het geval is. Studenten zouden dan wel moeten beschikken over een goed relativeringsvermogen, al is het maar om niet te verzinken in het cynisme en pessimisme waarmee Bauman de huidige maatschappij presenteert. De noodlottigheid waarmee mensen zich in zijn verhaal voortbewegen, biedt weinig lichtpunten en mogelijkheden voor verandering. Zijn levenservaring en staat van dienst zijn indrukwekkend, maar het is de nieuwe generatie die het nog een tijdje zal moeten doen met deze wereld.

**Bauman, Z. (2005) Liquid Life. Cambridge: Polity Press.**